

Posudek vedoucího diplomové práce

Martina Poliaková: Národní identita v komunistické propagandě (květen 1945 – květen 1946).

Diplomovou práci Martiny Poliakové považují za vydařenou, a to hned v několika ohledech. Vhodně a funkčně si vymezila téma práce, s ohledem na zvolený badatelský cíl si dobře vybrala a ohraničila pramennou základnu a především si dokázala z široké nabídky metodologických inspirací vytvořit i funkční nástroje pro analýzu a interpretaci zvolené problematiky. Zvolenou metodologii diskurzivní analýzy přitom dokázala přesvědčivě aplikovat, většinou pojmů, jež jsou pro badatelský cíl práce určující, dodala solidní teoretické ukotvení (např. národní identita). Práce Martiny Poliakové navíc nabízí závěry, jež výrazně překračují rámec kompilace sekundární literatury k tématu a jsou přínosné i na úrovni základního výzkumu.

Úzké vymezení prostoru analýzy, ať už časové (pouhý jeden rok), či strukturální (pouze vybrané instituce a tiskoviny KSČ), snad může na první pohled působit překvapivě. Právě v této koncentraci na jasně ohraničené období a institucionální centra spatřuji jeden z kladů diplomové práce. Analýza a interpretace pramenů není těmito hranicemi limitována samoučelně, v pozadí tohoto omezení stojí zřetelně formulovaný badatelský problém. Ten samozřejmě souvisí s volebním úspěchem KSČ na jaře 1946, s mírou instrumentalizace „národního“ v dobové komunistické propagandě a s mírou heterogenity tohoto ideologického diskurzu. Stejně jako tento problém nelze redukovat na jednoduchou otázku, tak analýza vybraného materiálu taktéž nenabízí jednoduché odpovědi. Právě na úrovni interpretace pramenů lze práci Martiny Poliakové jistě leccos vytknout, poukázat na jiné možnosti výkladu a další historické kontextualizace (ještě se k této otázce vrátím), ale v obecnější rovině je podle mého názoru na místě pozitivní hodnocení. Málomluvná diplomová práce otevírá na tak sevřeném prostoru výchozích materiálů tak velké množství potenciálních otázek. V tomto ohledu prokázala Martina Poliaková mimořádný cit pro téma. Pokud se bude danému období a problematice dále věnovat, věřím, že může zajímavě obohatit historiografický výzkum české těsně poválečné společnosti. Diplomová práce v tomto ohledu představuje nadějný příslib.

Přístup Martiny Poliakové k tématu charakterizuje poměrně široká interdisciplinarita. Je patrné, že jako druhý obor studovala politologii. Je otevřena inspiracím též z lingvistiky a literární teorie. Tato mezioborovost však místy působí dvojznačně. Na jedné straně umožňuje autorce problematiku těsně poválečné propagandy široce kontextualizovat. Před čtenářem se otevírají perspektivy možných metodologických přístupů - kupříkladu reflexe modelového adresáta propagandistických sdělení, analýza procesu komunikace ideologických sdělení (inspirace recepční estetikou) či spíše lingvisticky ukotvená analýza jazyka poválečné propagandy aj. – tyto „výhledy“ však mnohdy zůstávají spíše naznačeny, aniž by došlo na důkladnější aplikaci dané metodologie. Nejsilnější je autorka nakonec na své „domácí“ půdě (tedy v politologii a v historiografii soudobých dějin), když analyzuje institucionální struktury strany, řízený proces stranické komunikace propagandistických témat a strategií, či jednotlivé formativní dokumenty. Výše zmiňovaná „řidkost popisu“ se tedy netýká celku práce a lze ji s trochou shovívavosti vnímat též jako výraz poněkud neukázněné intelektuální potence. Jako by se autorka místy nedokázala zcela rozhodnout, jakým způsobem k analýze pramenného materiálu přistoupí, a chtěla alespoň naznačit též alternativní možné přístupy.

Práci považují za přínosnou i na úrovni základního výzkumu, což se o diplomových pracích (pokud si nevolí vysloveně minoritní a okrajová témata) může říct poměrně zřídka kdy. Důkladnou analýzou stranických dokumentů ke kulturně propagačním otázkám osvětlila Poliaková postupný proces

konstituování poválečného ideologického diskurzu KSČ. Vymezila, kdy a kde povětšinou obecně známé teze zazněly poprvé, kdo a s jakou intencí je pronesl. Nesnaží se přitom podléhat převládajícím výkladovým vzorcům a nechává diskurz propagandy vystupovat v jeho heterogenitě. Diskurzivní těkavost prvního poválečného roku z práce působivě vystupuje. Přesto si dovedu představit čtenáře, který dojde k závěru, že nejzajímavější částí práce jsou závěrečné přílohy. Nabízí se otázka, zda je autorka dostatečně vytěžila.

Nejen konfrontace s přílohami, ale především se závěry analýz a interpretací Martiny Poliakové čtenáři evokuje řadu dalších otázek a srovnání. Nabízí se kupříkladu komparace s diskurzivitou sovětské moci (například na základě analýzy normativních Dějin VKS/b/) či se situací komunistických stran v jiných střeoevropských zemích v roce 1945. Taková komparace by naznačila, nakolik byl pro československou situaci sovětský vzor určující a nakolik se KSČ vydala vlastní cestou. Řadu otazníků vzbuzuje proces komunikace kulturně propagačních témat uvnitř i vně KSČ. Poliaková naznačuje vysokou míru instrumentalizace prezentovaných témat (s. 76, 79, 82 aj.), nepouští se však do analytičtější reflexe tohoto komunikačního procesu. V přílohách zbylo dostatek materiálu pro důkladnější diskurzivní analýzu (kupříkladu hesla pro výzdobu sálů, otázky a odpovědi, kalendář událostí či tematická struktura školení). Na rozdíl od 50. let je ideologický diskurz KSČ v letech 1945 a 1946 v pohybu, Poliaková tuto dynamiku připouští, s výjimkou Barešova tlaku na vymezení vnitřního nepřítele (překročení diskurzu jednoty v národě – s. 83) však tuto proměnlivost a těkavost blíže nepopisuje. Důkladnější popis těchto pohybů by práci výrazně obohatil.

V celku hodnotím práci jako výrazně nadprůměrnou a navrhuji ji klasifikovat jako výbornou.

navržené hodnocení: 1

Mgr. Kamil Činátl, Ph.D.